

VDGH-T. Witte Donderdag 6 april 2023. Binnen of buiten de gemeenschap staan. Exodus 12:25-27 en 13:8. Mattheus 26:17-30. Toespraak ds. Pieter Post

Je zou het bijna niet denken, maar de beide lezingen gaan over buiten of binnen de gemeenschap staan. Soms zijn er omstandigheden die ertoe leiden dat je erbij wilt horen, soms ook dat je je tijdelijk niet kunt vereenzelvigen met een bepaalde problematiek, en weer anderen die niet langer mee willen doen. Alle omstandigheden om moverende redenen. Het meest bekend dramatische verhaal is wel de plaats van Judas tussen de leerlingen. Ze zitten aan tafel en wat niemand verwacht zijn Jezus' woorden dat hij overgeleverd zal worden. Een ijzingwekkende stilte moet er zijn gevallen. Wat bedoelt hij eigenlijk? Ze moeten wat onrustig aan die tafel hebben gezeten, wat met de voeten schuivend, elkaar onzeker aan kijkend. En je ziet de gefronste wenkbrauwen waar niet alleen van af te lezen valt van 'wát bedoelt hij', maar van wíe bedoelt hij? En je ziet de een wat voor de ander buigen, of snel terug zitten: zal hij het zijn? Of hij? Ik toch zeker niet!

Jezus had de sfeer eigenlijk wat verpest. Voor hem was het de laatste keer dat hij het traditionele joodse paasmaal ging gebruiken, wat een feestmaal moet zijn, samen met zijn vrienden. Dat moest een bijzondere aangelegenheid worden. Geen vaste plek hadden ze om dat te vieren, want ze trokken rond en moesten het hebben van anderen om onderdak te vinden. Deze keer bij 'een zeker persoon in de stad'. Maar wie dat was staat er niet bij. In elk geval gaan de vrienden op pad en vinden hem. Summiere informatie is dit alles. Het 'klopt en er zal voor je worden opengedaan' mondt hieruit in een gastvrije ontvangst. We zien hen ineens aan een rijk gevulde tafel. En dan is er het moment waarop ze iets uit de schaal nemen. Jezus voorzegt dat wie gelijktijdig met hem iets uit de schaal neemt, de persoon is die hem zal uitleveren, vergezeld van die macabere woorden dat het maar beter voor hem was dat hij niet geboren was geweest. En we voelen aan, dat slaat op Judas.

Er wordt in dit stuk veel verteld in een korte tijd. Confronterend en tragisch is het tegelijk. Met de woorden van Judas: 'ik ben het toch niet, rabbi?', kunnen we twee kanten uit. Ziet Jezus iets in me dat ik zelf nog niet weet? Of: dat zou me reuze van mezelf tegenvallen. Wat er in Judas' hoofd speelde is giswerk, maar het is een dialoog tussen hem en Jezus waar geen inmenging van de anderen is. Je kunt je iets voorstellen van een ingehouden adem, verbazing en opluchting variërend van 'ik dacht het al' en 'o werkelijk? Hij?' tot en met 'Gelukkig niet ik!' Daar aan die tafel vindt onder goede vrienden iets plaats dat verre van heilig is. Het is eerder ontzetting. En toch wordt deze maaltijd ook wel het heilig avondmaal genoemd.

Wat we hier zien en aan beleven is, dat er geen gemeenschap gevoeld wordt. Er is niet een eenheid onder elkaar die de betrokkenen met elkaar verbindt. Geen overeenstemming in hetzelfde denken, geloven en aanvoelen. En wanneer je dat in een gemeenschap ziet gebeuren staan er mensen buiten de kring. Judas staat buiten de gemeenschap, want hij is te boek gesteld als degene die Jezus overleverde aan zijn tegenstanders.

En dat buiten de gemeenschap staan merken we ook op in het gedeelte over het feest van het Ongedesemde brood, weer een andere omschrijving van de paasmaaltijd. Het is een pedagogische instructie aan de ouders die hun kinderen leren wat de paasmaaltijd precies is. En daar moet je al vroeg mee beginnen om te snappen waar dat om gaat. De vraag die joodse kinderen vandaag stellen op de Seideravond is, 'waarom is deze avond anders dan alle andere avonden?' En dan volgt het verhaal van de uittocht uit Egypte dat dankzij de Eeuwige gelukt is. In een variant daarop stelt het kind hier de vraag 'Wat betekent dit gebruik?' Een wat kille vraag dan die eerdere. En bovendien nog niet af ook. Want eigenlijk staat er 'wat betekent dit gebruik [deze maaltijd] voor jullie?' En daar wringt de schoen, want zeggen de rabbijnen, als je het kind niet meteen leert 'wat betekent dit gebruik voor ons', dan leert het niet inclusief denken in termen van de

gemeenschap. Als je vraagt wat betekent dit voor jullie, dan is dat zoiets als ‘met wat voor een onzin zijn jullie eigenlijk bezig?’ En als je je zo opstelt heeft dat consequenties voor de samenleving die in een hullie en zullie uitmondt, wat in het ergste geval vervalt tot een afrekencultuur. De hullie van de directie en de zullie van het kantoor; het is aan de orde van de dag. De schuld op een ander schuiven, in de verdediging schieten als we ergens op worden aangesproken. En tegen dat soort van tweedeling keert zich dit verhaal. Leer je kind dus niet ‘wat betekent dit gebruik voor jullie, maar wat betekent dat voor *ons*? Denk niet in termen van je ego, maar in termen van de gemeenschap. Dan bouw je via je gemeente aan een inclusieve samenleving.

De joodse paasmaaltijd is gedenken dat de Eeuwige aan de huizen van de Israëlieten voorbij is gegaan toen Hij de Egyptenaren strafte wegens hun onderdrukkende maatschappelijke systeem. Ons heeft Hij gespaard, antwoorden de ouders dan het kind. ‘Zo gedenk ik wat de Eeuwige voor mij heeft gedaan toen ik wegtrok uit Egypte’. Natuurlijk waren we daar niet in het echt bij, maar wij doen wel alsof we daarbij waren. Daardoor beseffen we hoe belangrijk het is dat de vrijheid wordt doorverteld.

In zijn boek *Levenslessen van een rabbijn* (2023), verwoordt Awraham Soetendorp dat ieder in zijn eigen generatie zich zo moet voelen alsof hij zelf uit Egypte is vertrokken. Ook al zit daar vanzelf eindeloze generaties tussen en nu. *Omdat jij bent geweest, waar jij bent geweest, en ik nu ben waar ik nu ben, zal ik nooit helemaal kunnen zijn waar jij bent geweest, en jij nooit helemaal zijn waar ik nu ben. Maar we kunnen elkaar het verhaal vertellen en dat zal voldoende zijn.*

De mores is, als je je kind dat verhaal niet vanaf het begin bijbrengt, dan kan hij op zijn slechtst verworden tot een ‘egyptenaar’, in de oudtestamentische betekenis van een onderdrukker. Het verhaal vormt de gemeenschap en houdt de mensen die daarvan deel uitmaken bijeen. De gemeente is het verhaal van wat echte vrijheid en zelfbeheersing is, heeft een verhaal over vrede en verzoening, dat het goede het kwade overwint. Omdat ze weet van de woestenij der wereld die niet het laatste woord heeft. Gerechtigheid zal geschieden.

Wat was er toch met Judas aan de hand dat hij zich zo buiten de kring van Jezus begaf? Leefde in hem dat kind dat die vraag stelde ‘wat stelt het eigenlijk voor waar jullie mee bezig zijn?’ Dacht hij meer in termen van zijn ego, dan in termen van de gemeenschap?

Het opmerkelijke is dat Jezus hem op zijn vraag ‘ik ben het toch niet, rabbi?’ een niet veroordelend antwoord geeft: ‘Jij zegt het’. Het is aan jou. En daarmee geeft hij hem een kans om binnen de bevrijde gemeenschap te blijven. Een gemeenschap die wij ‘lichaam van Christus’ zijn gaan noemen. Naar Hem zijn wij genoemd.

Toen nam Jezus een brood, sprak het zegengebed uit, brak het brood en gaf de leerlingen ervan met de woorden: ‘Neem, eet, dit is mijn lichaam’. En Hij nam een beker, sprak het dankgebed uit en gaf hun de beker met de woorden: ‘Drink allen hieruit ...’.

Avondmaal vieren is gemeenschap vieren met Hem en met elkaar zonder aanzien des persoons. Ook al waren wij er niet bij, wij doen alsof wij erbij waren. Wij zijn aanspreekbare mensen geworden dat wij nimmer onderdrukkers voor elkaar zullen zijn, maar bevrijders van het eerste uur. Vanavond met velen over heel de wereld. Want in Christus is noch west noch oost, in Hem noch zuid noch noord. Eén wordt de mensheid door zijn troost, de wereld door zijn woord. (lied 969)